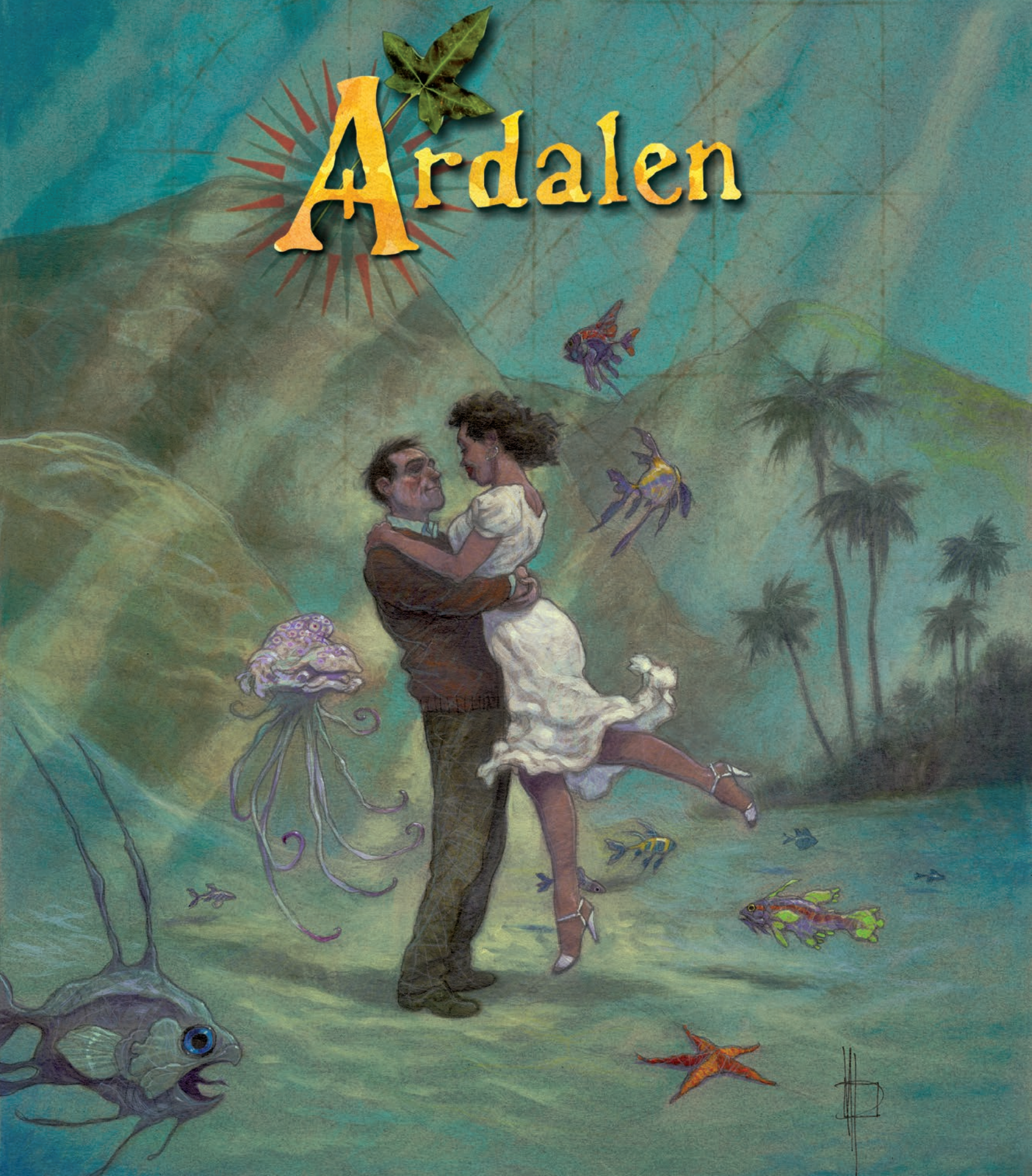

Migelančo Prado

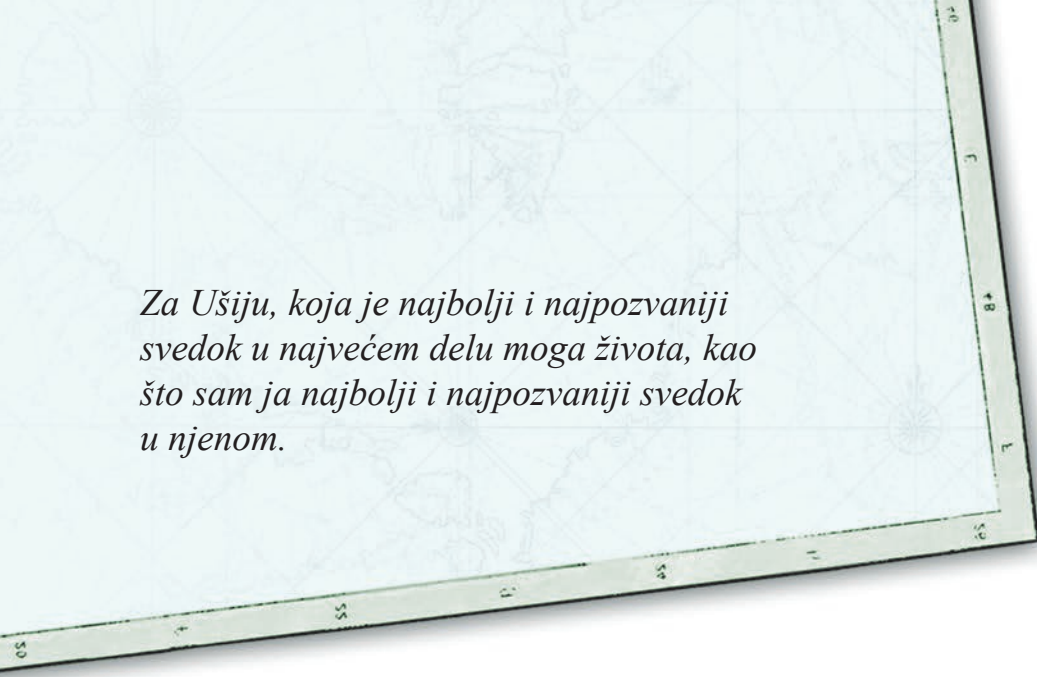
Ardalen

Migelančo Prado

Ardalen

*Za Ušiju, koja je najbolji i najpozvaniji
svedok u najvećem delu moga života, kao
što sam ja najbolji i najpozvaniji svedok
u njenom.*

Naslov originala:
Miguelanxo Prado - Ardalèn

Izdavač: Modesty stripovi (edicija Svetski tragovi #12) / Komiko (edicija Prvi izbor #22)
Urednik: Živojin Tamburić / Vuk Marković
Prava za ovo izdanje © Modesty stripovi / Komiko

Copyright © 2014 Miguelanxo Prado / Norma editorial. All rights reserved.
Published by arrangement with Norma editorial.

Prevod: Vuk Šećerović
Predgovor: Zoran Penevski
Grafički dizajn: Zlatko Milenković
Tehnička priprema: Tatjana Sjekloća
Lektura: Aleksandar Nikolić
Štampa: Simbol, Petrovaradin
Tiraž: 400

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd
741.5
ISBN 978-86-80306-11-7 (Modesty)
ISBN 978-86-87919-86-0 (Komiko)
COBISS.SR-ID 267455756

Sva prava ostaju sa nosiocima autorskih prava i potpuna
ili delimična reprodukcija ove knjige mora se dogovoriti sa
nosiocima autorskih prava.

ZAVEDENI VETROM

Migelančo Prado, *Ardalen*, 2012.

O VETRU

Mi smo ono što pamtimo – tako bi glasila početna premisa trogodišnjeg rada Migelanča Prada na strip albumu *Ardalen*, koji je osvojio nekoliko najvažnijih nagrada u Španiji. *Ardalen* je izmišljeni vetar koji duva od Kariba preko Atlantika ka obalama Južne Evrope, vlažan vetar koji prodire duboko u unutrašnjost kopna. Simbolički, *ardalen* dopire s one strane okeana i donosi uspomene iz života neznanaca.

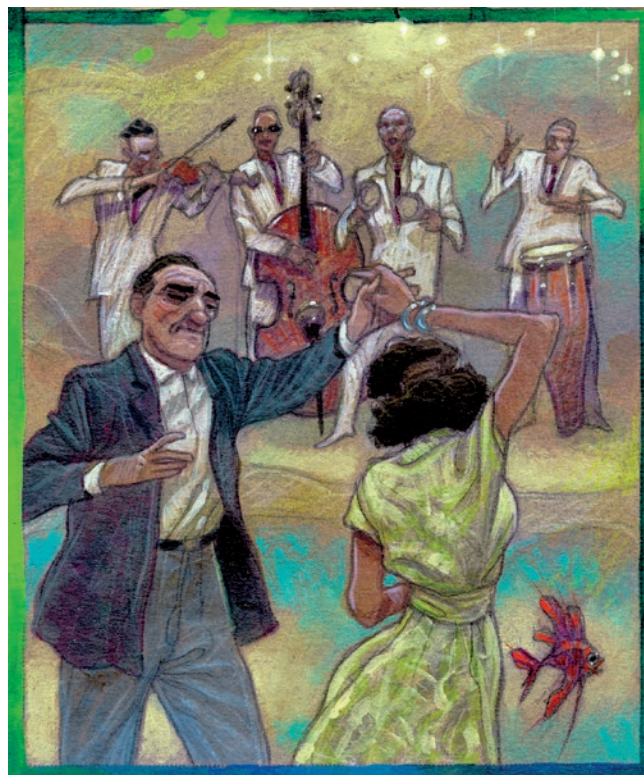
Sama priča usredsređena je na četrdesetdvostrančnu Sabelu, ženu sa životnim problemima koja dolazi u planinsko selo ne bi li pronašla nešto o svom dedu, koji je emigrirao na Kubu i o kome porodica ništa ne zna. Tamo upoznaje gospodina Fidela, navodno iskusnog moreplovca. Uz sećanja i osećanja, podjednako varljiva i istinita, između njih se razvija poseban odnos, u koji će biti upleteni i lokalni stanovnici sa svojim planovima o nalaženju navodnog blaga na Fidelovom imanju.

Ardalen se tako pretapa u priču o potrazi za identitetom, o traganju za smislom, kao i u emotivno razgranatu sagu koja će završiti ubistvom. „Uspomene imaju suštinsku vrednost u građenju identiteta. Sve što nismo upamtili, to više ne postoji – bar za nas“, kaže Prado. Vetar, kao simbolička nit, povezaće sve likove, umrsiti priču, ali i pokidati konce koji su zamrsili sudbine junaka.

O ZAVOĐENJU

Sve slike flertuju. Grafička naracija zavodi. Tako je i u slučaju Pradovog *Ardalena*. Jer, kad svesna jedinka u okeanu postojanja krene u potragu za svojom prošlošću, za svojim precima, za svojim ishodištem, ona nužno mora da se osloni na sećanja drugih i činjenice rasute po matici vremena. Međutim, dok Sabela traži fakte koji bi otkrili tok života njenog dede, starac Fidel – na koga su je meštani uputili – opčinjen je izmaštanim sećanjima drugih ljudi. Fluid koji spaja dve lutalice ovde je *ardalen*,

vetar imaginacije. On starcu Fidelu donosi i pesmu kitova, i slike tuđih tragedija. Većim delom stripa junak razgovara sa svojim utvarama kao sa pravim prijateljima. Ti trenuci, odnosno taj prostor naglašen je plavozelenom i ljubičastom bojom, pastelima koji titraju na granici između stvarnosti i uobrazilje. Ribe koje se u tim scenama kreću u pozadini imaginarni su pokreti u nepostojećem prostranstvu. Posebnu važnost zato u priči ima pojava kitova koji izranjaju iz šume eukaliptusa na stranici 74 i ta Pradova nadrealistička slika savršeno i bez ostatka pokazuje kako *jedan svet zavodi drugi*. Ne može se sa sigurnošću reći da je ovde okean privukao šumu niti da je šuma uvukla u sebe nutrinu okeana. Svet je amalgam. U svakom slučaju, govoreći o toj tabli, govorimo o čudesnom, prisustvujemo čudu. A ako je čudo znak naše opredeljenosti za ono nemoguće, onda na ovom mestu nužno verujemo u proširenje stvarnosti: ubeđeni

Iluzije plešu

smo u to da postoji i ono što neegzistira. Ptice i kitovi pripadaju istom nebu kad negiramo rigidna pravila društvene zajednice. Čudo pokorava stvarnost. *Čudo zavodi istinu.*

Tabla stripa je estetska opna koja razdvaja stvarnost čitaoca i stvarnost likova. Oba sveta žive sa svojim iluzijama, na svojoj strani, u svetu koji su sami konstruisali. Fidel je zadovoljan svojim imaginarnim svetom: on je otuda prepun boja, eteričan i udoban, fluidan

pred nama je epifanija. Mi, sveznajući čitaoci, znamo o čemu je reč; mi više nismo u stanju da prosvetljenje doživimo prvi put. Nas zavodi trenutak u kojem protagonista gubi nevinost spoznaje.

Ono što je eksponirano zavodi jer je to suština njegovog eksponiranja. Ono što zavodi je neuhvatljivo. Zato je izbor pastelnih tonova u paleti stripa izvanredan. Kada Prado želi da istakne stvarnost i kada želi da upozori,

Nadrealizam je kad jedan svet zavodi drugi

ali lako ispunjava želje. Pritom, on je i dalje mističan i neuhvatljiv. Nespoznatljiv. Sabela ne može da mu priđe, ne može da pronikne u njega. To je jedna od najljepših, i ne samo estetskih istina: *zavođenje je zadovoljstvo koje ne otkriva tajnu.* U trenutku kad Fidel ostaje sam a Sabela odlazi i nije u stanju da posvedoči njegovom priviđenju, u tom trenutku se vizije zaista pojavljuju.

To će se ipak dogoditi na kraju. I eto ključnog trenutka, eto vrhunca: Sabela ipak prisustvuje otelotvorenju tuđe iluzije. Sabela vidi kitove, ona je zavedena predstavom koja opседа Fidela. Fantazma ženskog lika, ono što se naglašava u pozadini, sada poprima izmaglicu druge, žućkaste boje. Čudo se odigralo i pred nama je lice koje prisustvuje otkriću –

pribegava crvenoj boji. Crvena boja kod Prada znak je realnosti, tvrde, ohole i opake. Crvena boja je opasna, demijurška i demonska. Likovi lokalaca spletkare, a crtač pastelom tada obigrava oko preciznosti linije, pastelom koji istovremeno potkopava i ističe liniju.

Zavođenje je ono što se dešava između dva pola, jer polovi su svesni polarnosti upravo zbog zavođenja. Sama Fidelova priča raspreda se između sećanja na žene, možda ljubavnice, na devojkicu koju sanja i o kojoj mašta. Iluzije pred njim plešu uz pratnju orkestra. Pojava Sabele budi u njemu strah od stvarne, realne žene. U trenutku kada i Sabela doslovce zai-gra pred starcem i to vidi lokalni podlac, tragedija koja će da usledi – Fidel ubija spletkaroša – nije samo palanačka osveta iz strasti već

Strip je partitura za muziku mašte

viteška odbrana časti, koja će na sudu pasti upravo pod snagom uverenja, odnosno iluzija.

Na kraju je Sabela u sudu i tako saznajemo da je Fidel oslobođen optužbe. Plavi tonovi njenog kaputa i okvira table predstavljaju znak smirenosti, saznanja, nedostatka uzbuđenja. U palati pravde to je oznaka hladne glave. Ponovo je prisutno karakteristično polukružno kretanje tačke gledišta, tih 180 ugaonih stepeni sa zumiranjem, pokret koji nam sve otkriva. Krutost pravde oličena u mermernom koridoru i difuznoj svetlosti uliva poverenje u nepomućeni sistem vrednosti. Ipak, žuti tonovi daju toplinu instituciji. Međutim, u ovom ambijentu nema euforije kada junak postaje oslobođen optužbi. *Euforija je zavedena maštom.*

O SEĆANJU

Sećanje je iskrivljeno našim željama. A prošlost je jedino što protagonisti poseduju.

Stvaranje nije invokacija, već evokacija. Stvaranje je u preseku naših uspomena i naših snova. Otuda nam je strano ono što nam je najbliže, otuda nam je najveća nepoznanica ono što je u nama samima. Mikrokosmos naše memorije podjednako je zagonetan kao makrokosmos čiju veličinu nismo u stanju da pojмимо.

Prado u ovom romanu to pojačava i dodatnim sredstvima: tu su faktografski dodaci poput odlomaka iz novina, isečaka iz knjiga, karte i spisi. Svi ti elementi dokumentarnosti plutaju po svetlu fikcije i utkani su u priču da bi, kao drugi pol na kompasu istinitosti, po-

jačali ambivalentnost onoga što protagonisti vide i osećaju. Ali ako su junaci privučeni vetrom uspomena, ako žive u amalgamu stvarnosti, kako onda uspevaju da žive sa svojim fantomima? Odgovor leži u pojmu vremena, u onome što vreme za nas predstavlja.

O VREMENU

Između klaustrofobične drame, traganja za identitetom i čaršijskog trileru o nasledstvu, *Ardalen* je priča o onome što ljudska bića zaista poseduju – to je prošlost. Budućnost je neprozirna činjenica, a sve ostalo je samo ono što nije ni prošlost ni budućnost – tako se tvrdi u umetnutom tekstu. Sadašnjosti nema. Sadašnjost je konstantna migracija koja nema svest o samoj sebi. *Sadašnjost je samo kontekst prošlosti.*

Pošto svet možemo da zamislimo isključivo naknadno, nakon što se on ostvari i formira u našoj svesti, uz neprestano podsećanje na njega, to znači da nam taj proces omogućava da dođemo do zaključka da postojimo. *Sećam se, dakle postojim*, to je Pradovo kartezijanstvo, i time je krug zatvoren. Potpuno je nevažno da li je stvarnost posledica nestvarnog ili da li su fantazme čorsokaci stvarnosti. Sve to vodi ka drami egzistencije u kojoj evociramo priče. I više nije važno da li je riba koja pliva u vazduhu iza vaših leđa ljubičaste ili crvene boje.

Zoran Penevski, april 2018.

„To je jedna lepa uspomena a uspomene čine život. Nemoj to da uništiš.“

„Uvek sam tvrdio da treba čuvati sećanja jer ona čine život svakoga od nas.“
Adolfo Bjoj Kasares, San o herojima

„Provela sam tri čudna dana: more, obala, putevi: sve me je to podsećalo na druga vremena. Ne samo slike nego i glasovi, vika i duga tišina iz onih dana. Čudno je to, ali život je stvaranje budućih sećanja; ovog trenutka ovde uz more, znam da pripremam tanana sećanja, koja će mi jednoga dana doneti melanholiju i očaj.“
Ernesto Sabato, Tunel (prevod Rajna Đurđev)

„Ako im pružimo prošlost, dajemo im uporište za osećanja...“
Doktor Tajrel istrebljivaču Dekardu u Blejd raneru

„Živeli smo u maglovitom stanju nerazlučene, nepouzidane percepcije, a naši čulni opažaji bili su iskrivljeni prizmom želja i uverenja, koja izobličava i naše uspomene. Sebi smo povlađivali svojim pogledom i sećanjima i ujedno sami sebe ubeđivali.“
Iljan Makjuan, Istrajna ljubav

„Nisam lud, rekao sam, samo sam zbunjen. Ali tvoja zbunjenost traje veoma dugo, rekla mi je ćerka. Vreme je iluzija, rekao sam pomislivši na ljude koje dugo nisam video, čak i one koje nikada nisam video.“
Roberto Bolanjo, Divlji detektivi

„Pitam se jesu li uspomene ono što imamo ili ono što smo izgubili.“
Vudi Alen, scenario za film Druga žena

„[...] Kad isprazniš fioke, unutra pronađeš hrpu zaboravljenih starih papira, od kojih te neki naprosto teraju da ih ponovo pročitaš i na kraju neminovno toneš sve dublje u bezdan sećanja, i onda se prisećaš stvari koje si godinama na sve načine pokušavao da zaboraviš. Ta igra sećanja je vrlo nezgodna i u njoj ćeš na kraju uvek da izgubiš.“
Andrea Kamileri, Miris noći

„Sačuvaj svoje uspomene; One su sve što ti je ostalo.“
Pol Sajmon, Tema sa kraja knjige

„Ali zašto živiš ako se ničega ne sećaš?“
Moja prijateljica Čefa mojoj snaji Belen

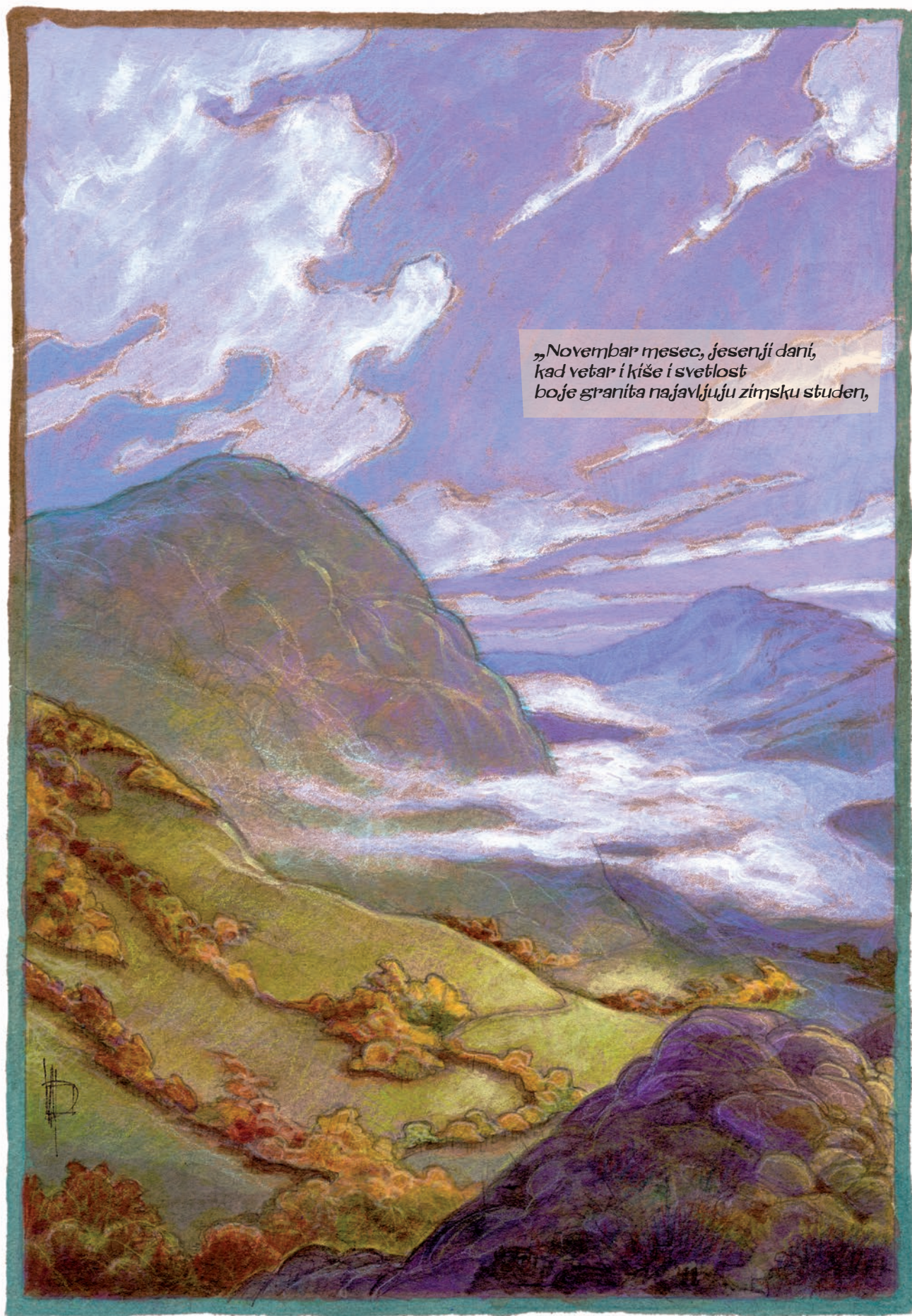
„Kad te više ne bude, jedino što od tebe ostaje su sećanja u životima drugih ljudi.“
Vong Kar Vaj / Lorens Blok, Moje noći borovnice

„Osetio sam gotovo paničan strah od stvarnosti, grube i samozadovoljne stvarnosti, koja je grabila sve čega sam mislio da se sećam i svemu nametala sopstveni oblik. Nešto dragoceno rastakalo se i curilo mi kroz prste.“
Džon Banvil, More

„Uvek sam podozriv prema savršenom sećanju jer tako nešto ne postoji.“
Majkl Koneli, Advokat iz Linkolna

abrego (od latinskog *africanus*) m. 1. topao i vlažan jugoistočni vetar koji duva u atlantskom pojasu Iberijskog poluostrva i donosi kišu.

ardalén m. (od galicijskog *ar de / do alén*, vetar / izdaleka). Ardalén je vetar koji duva s mora prema kopnu, iz pravca jugozapada, duž atlantske obale Evrope. To je vlažan vetar koji prodire duboko u unutrašnjost kopna i nosi mirise soli i joda. Prema narodnim verovanjima, *ardalén* dopire čak sa obale američkog kontinenta i preko Atlantskog okeana stiže na jugozapad Evrope.

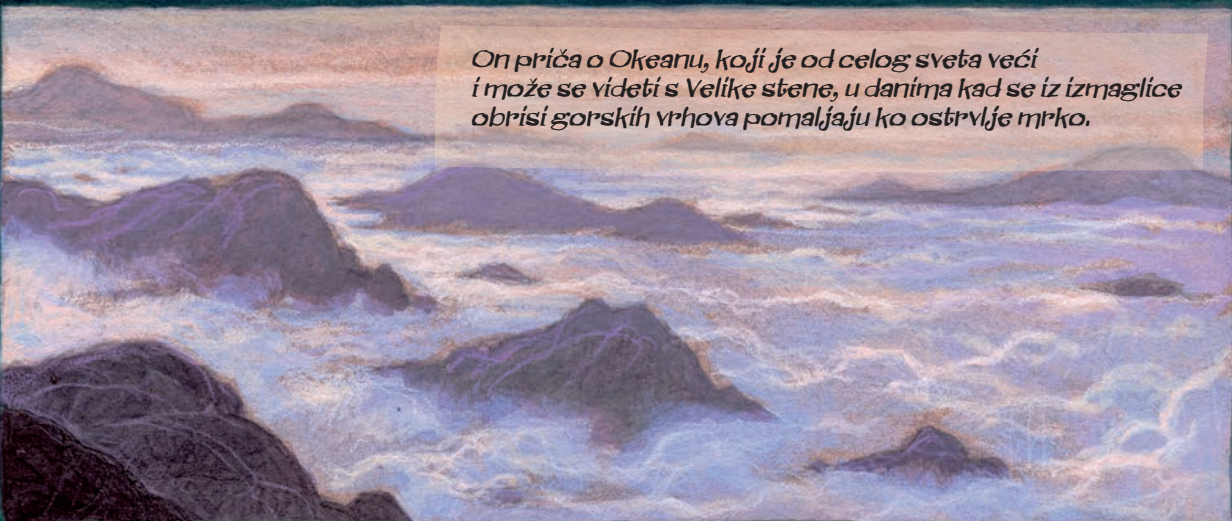
„Novembar mesec, jesenji dani,
kad vetar i kiše i svetlost
boje granita najavljuju zimsku studen,

tađ oronula kućica samotna,
ko malena barka napuštena,
nasukana u talasastim brdima,
ljuška se sred platna romantičarskog.

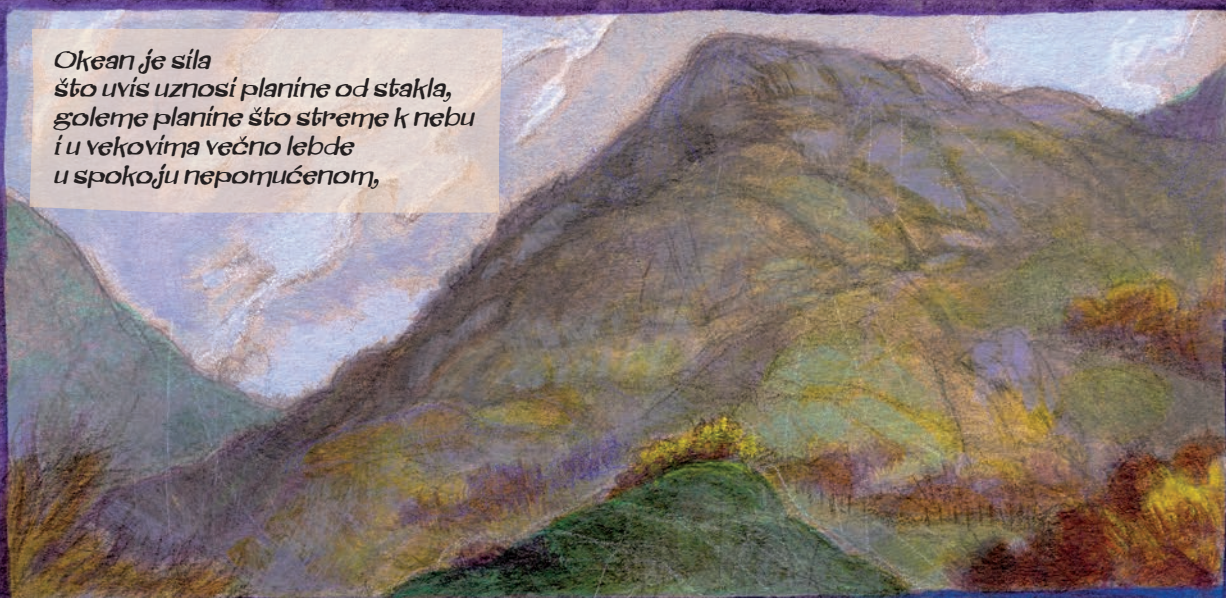

Dok predeo čitav u suton tone,
čovjek u čistim očima pučina zove
stoji među vrletima utihnutim koje se plinom i osekom boje.

On priča o Okeanu, koji je od celog sveta veći
i može se videti s Velike stene, u danima kad se iz izmaglice
obrisi gorskih vrhova pomaljavu ko ostrvlje mrko.

Okean je sila
što uvis uznosi planine od stakla,
goleme planine što streme k nebu
i u vekovima večno lebde
u spokoju nepomućenom,

zaustavivši dah na čas,
zaustavivši vreme na čas,

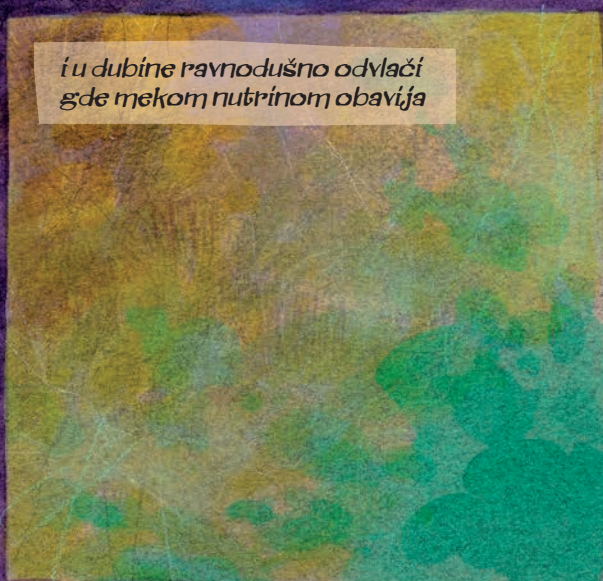
a potom se najjednom obrušava
uz kataklizmičnu tutnjavu
i lagano podrhtavanje zemlje,

kršeći lađe od krhkog metala
što su ih ljudske gradile ruke,

i u dubine ravnodušno odvlači
gde mekom nutrinom obavija

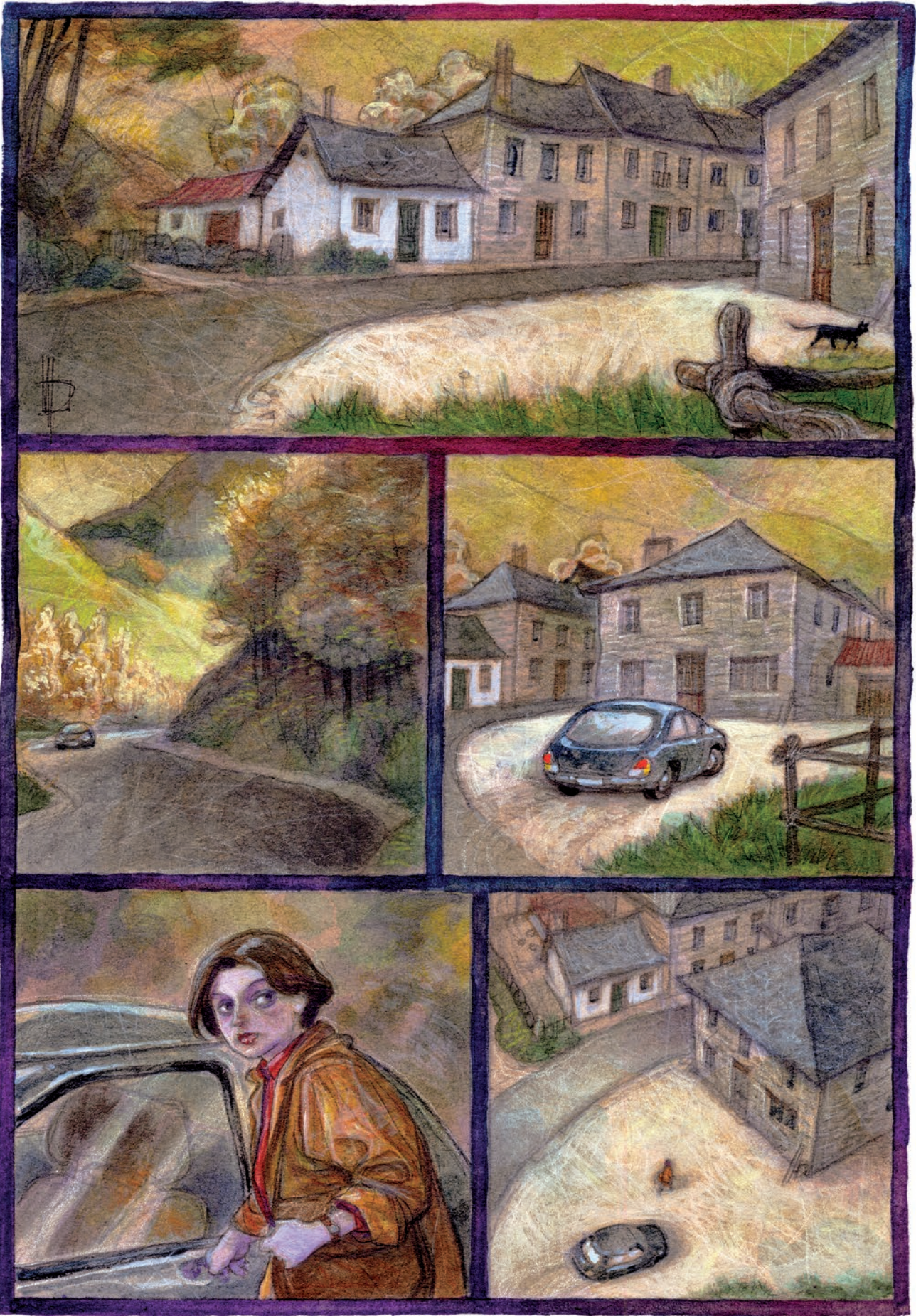
“i telo i gvožđe i utvare sve.”

POGLAVLJE I

Dobar dan.

Bogami je dobar dan. Nego se teško diše. Mora da se vreme menja?

Dobar dan. Izvolite?

Kafu s mlekom, molim.

Pašće kiša sigurno. Do kraja dana, videćete.

Imajte to na umu pri povratku.

Videću... možda ostanem ovde dan ili dva...

Stvarno? Imate rodbinu ovde?

Ne. Pokušavam da nađem nekog. Dedinog prijatelja. Stara emigracija. Bilo je dosta ljudi koji su oдавде otišli za Ameriku, zar ne?

Bilo je. Ali odavno. U kom periodu tačno?

Pa... Negde krajem
tridesetih godina.

Majko moja! Pa ko će se toga setiti?
Tokom šezdesetih neki su isto odlazili
za Venecuelu...

Ne, on je otišao
na Kubu.

Jeste, neki su tih godina odlazili na Kubu.
Od Saninovih su otišli svi, zar ne? I stari Kintas
i dvojica Donasa... I još neki iz tog kraja...

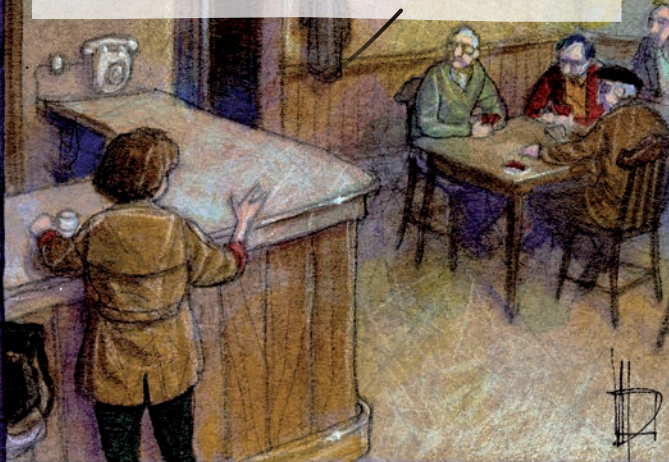

Kako ste rekli da se zvaše
taj prijatelj vašeg dede?

To ne
znam...

Znam da je iz ovog kraja i da je tih godina otišao na
Kubu i da je radio na brodu. Deda mi se zvao Fransisko.
Fransisko Lamas. Družili su se.

To je malo
podataka, teško
ćete ga naći.

Svejedno... nije
ni važno...

Više niko od tih nije među živima.
Poslednji je bio Kosmo, od Ejroinih,
a on je umro pre pet godina.

A njihova
rodbina...

Od onih što su otišli vratilo se njih
možda pet ili šest. Bez prebijene
pare, došli su ovde da umru.

O životu tamo ništa nisu
pričali. A i kome bi? Za svoje
porodice bili su stranci, a
prijatelje nisu imali. Bili su
sablasi i pre svoje smrti.

Aha...

Ako iko može da zna, onda je to...

Brodolomac.

Fidel! Tako je!

Možda vam on može nešto reći.

On je bio na Kubi, je l' tako?

On je obišao pola sveta!

Najbolje da razgovarate s njim. Samo što vam neće biti dovoljna dva dana. Trebaće vam dve nedelje.

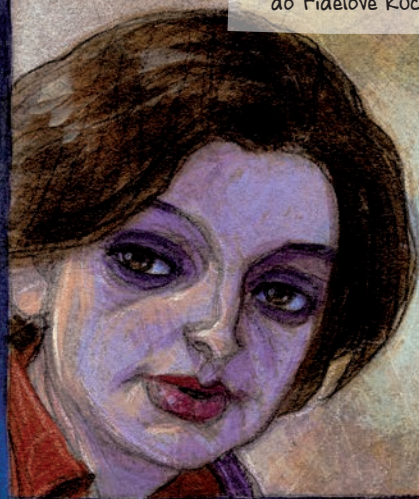
Ili dve godine!

A gde mogu da
ga nađem?

Čim izađete odavde
videćete stazu koja
vodi u brda. Ne možete
da promašite. Samo
pratite put i stići ćete
do Fidelove kuće.

Je l' bih mogla ovde
da iznajmim sobu?

Možete, naravno. Ali mislim da
samo gubite vreme.

Meni sad vreme ne
znači mnogo.

Dodite ovamo.

Eto, Selija, još ćeš i da zaradiš
zahvaljujući Fidelu. Moraćeš da
mu daš neku proviziju.

Ha, ha, ha...
Ha, ha, ha...

Samo blebećete! Prvoj osobi koja naiđe
vi odmah istrčljate sve što vas pita a
nemate pojma ko je! Šta znate zašto je
došla ovamo i šta u stvari traži?

Daj, čoveče... Pa
rekla je... Traži
dedinog prijatelja.

Ma nemoj mi reći! Ti si budala,
Hoakin. Ako si stvarno poverovao u
tu priču o dedi onda si veći mamlaz
nego što sam mislio!

Ali, Tomase, šta bi ona
tražila u planinskom
seocetu kakvo je naše?

Ma vi ste svi odreda
idioti! Kreteni!

Pa šta mislite da traži u
planinskom seocetu kakvo
je naše?!

Već je htela da se pokupi i
ode ali ste vi našli tu da joj
blebećete o Fidelu...

Tako znači...

Hoćete da uđete?

Hvala. Ne bih da vam smetam, Fidel.

Ne smetate uopšte.

Sedite, molim vas.

Nemam bogzna šta da vas ponudim. Hoćete kafu?

Nema potrebe, hvala. Upravo sam popila kafu u gostionici.

Kako vam mogu pomoći?

Moj deda je otišao za Ameriku da radi, a ovde su mu ostali žena i dvoje dece. Posle tri godine odande se vratio s nešto novca.

Ali svega par meseci kasnije opet je otišao. Izgleda da se ovde i dalje živelo jako teško, dok je tamo čovek mogao da zaradi za život.

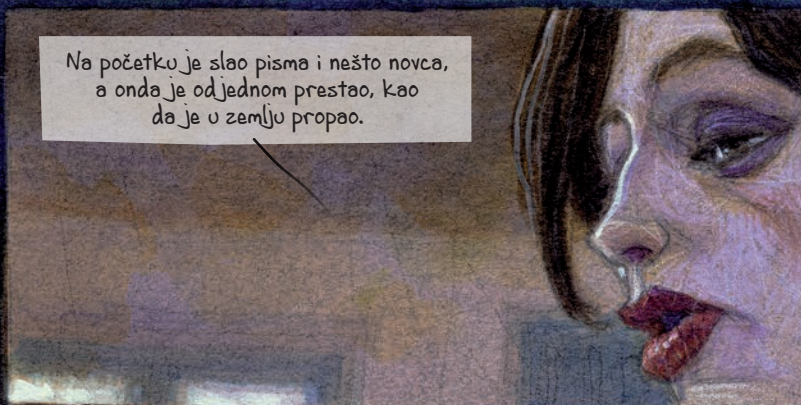

Na Karibima je stalno sunčano i živi se opušteno, a ovdje je beda i nebo prekrivaju olovni oblaci i ljudi se oblače u crno, pa mora da mu je bilo teško to da podnese.

Da, to je istina. Tamo je skroz drugačije. Mnogo je šarenila, mnogo veselja...

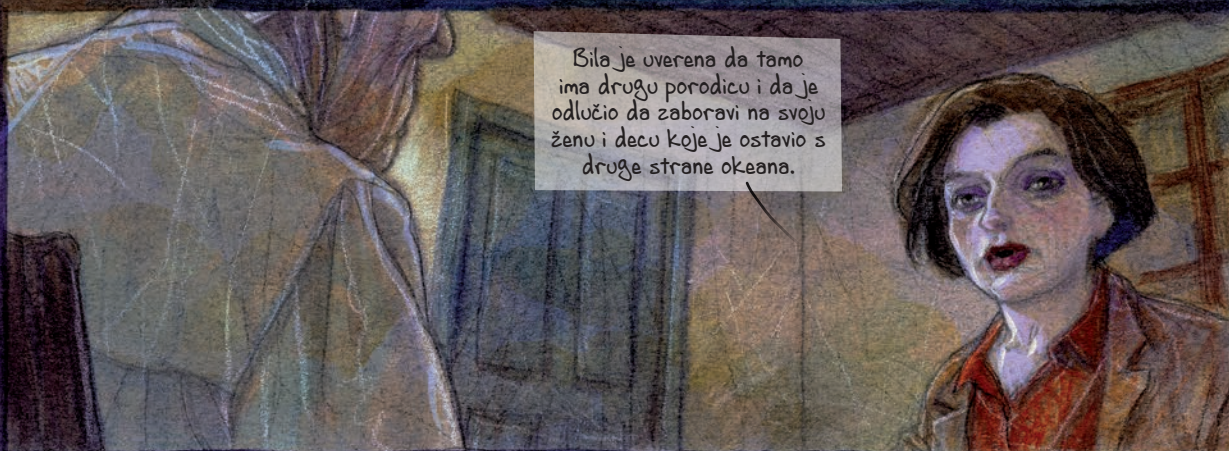
Na početku je slao pisma i nešto novca, a onda je odjednom prestao, kao da je u zemlju propao.

Moja baba je bila žena čvrstog kova. Zauvek ga je precrtala iz svog života. Svog i svih nas.

Bila je overena da tamo ima drugu porodicu i da je odlučio da zaboravi na svoju ženu i decu koje je ostavio s druge strane okeana.

Kao devojčica
sam ga nalazila u
tragovima...

...zaboravljenoj ili sakrivenoj
fotografiji i ponekom pismu...

Ovo je jedina dedina slika koju imam.

Je l' ga prepoznajete?

Pa... ne baš.

Bila sam sve više opčinjena tajanstvenim dedom koji je
nestao, tim pre što je porodica nastojala da zataška
svaki trag njegovog postojanja.